

ARHIMANDRITUL
ATHANASIE MYTILINEOS

Cartea descoperirii lui Iisus Hristos

Cateheze la *Cartea Apocalipsei*

IA

Traducere din limba greacă
Prof. Ivan Dumitru

editura
Σοφία

București

Catehezele părintelui Athanasie Mytilineos și călăuzirea în tâlcuirea cărții *Apocalipsei*

Ce anume înfățișează, în realitate, cartea *Apocalipsei* prin succesiunea de vedenii pe care le consemnează Sfântul Ioan Teologul? Cum trebuie interpretate și cum se cuvine a fi înțelese toate simbolurile prezente în această carte? Este *Apocalipsa* o carte care zugrăvește într-o manieră alegorică sfârșitul acestei lumi? Când se va întâmpla acest sfârșit? Oare generația noastră va fi martora oculară a acestui sfârșit?

Acestea sunt doar câteva dintre întrebările care se nasc în mintea celui ce a lecturat fie și o singură dată cartea *Apocalipsei*. Și pe bună dreptate se nasc astfel de întrebări în fața limbajului încifrat și plin de imagini simbolice al acestei cărți, unice în felul ei. Oricine își poate da seama că *Apocalipsa* este o carte procească nu neapărat din analiza ei, ci mai ales din aceea că, încercând cu toată puterea și cu toată onestitatea, nu știe ce sens și ce interpretare ar putea să dea acestei cărți. Doar realizează că are în fața sa o scriere care îi depășește puterea de înțelegere; de aceea și intuiește că, pentru a-i pătrunde corect înțelesurile, are nevoie neapărat de o călăuză; dar nu de orice fel de călăuză, ci de una cu autoritate, de o călăuză neînșelată, care să nu-i ducă și pe alții la înșelare, ci la adevăr.

Ei bine, o astfel de călăuză experimentată, care să ne ajute să descifrăm pe cât ne este cu putință și pe cât este dat generației noastre să înțeleagă această prorocie, este și cuviosul părinte Athanasie Mytilineos, care în urmă cu câțiva ani a analizat textul acestei cărți verset cu verset în cadrul unor cateheze duminicale, ținute într-o biserică din Larisa, în Grecia.

Părintele Athanasie a purces la erminia cărții *Apocalipsei* pregătind cu mare atenție metoda pe care a folosit-o pentru tâlcuire, așadar nu la voia întâmplării sau după părerea proprie. Mai întâi, printr-o foarte bună cunoaștere a Scripturii a reușit să găsească pentru versetele *Apocalipsei* texte paralele și chiar explicative în celelalte cărți ale Noului și chiar ale Vechiului Testament. Apoi, a identificat cadrul istoric al evenimentelor descrise în carte, reușind în acest fel să arate, în ciuda alegorismului imaginilor, caracterul real și istoric al acestora începând de la nașterea Bisericii, la Prima Venire a Mântuitorului și până la Judecata Universală, care se va întâmpla la a Doua Venire a Lui.

Ca bază absolut necesară în interpretarea textului a folosit tâlcuirile Părinților și Scriitorilor Bisericești, recunoscute de Biserica Ortodoxă ca fiind folositoare. De asemenea, pentru anumite date generale și filologice a apelat și la singura tâlcuire grecească modernă care exista la acea vreme, anume cea a profesorului P.I. Bratsiotis, *Apocalipsa Sfântului Ioan*. Cu toate acestea, tâlcuirea *Apocalipsei* făcută de părintele Athanasie are și ceva în plus față de toate tâlcuirile anterioare făcute de Părinții Bisericii, anume epoca în care trăiește autorul. Aici trebuie amintit faptul că de la ultimul mare părinte care a comentat *Apocalipsa*, anume Aretha al Cezareei, care a trăit în secolul al IX-lea d.Hr., a trecut mai bine de un mileniu. Acest element nu este deloc neglijabil pentru că *Apocalipsa* este o prorocie pentru întreaga istorie a Bisericii, prin urmare imaginile cuprinse în carte au și o latură care se explică în mod specific, în funcție de epoca în care se găsește Biserica lui Hristos. Sau, după cum spune Sfântul Andrei al Cezareei: „Timpul descoperă prorociile și cercarea celor înțelepți/cu trezvie”. Și se va vedea pe parcursul acestei tâlcuiri că principiul enunțat de Sfântul Andrei se verifică întru totul. Cei interesați vor observa, parcurgând catehezele ce vor urma, cum ceea ce Părinții mai vechi au trecut cu vederea, părintele Athanasie, în duhul Părinților fiind, va tâlcui, așadar, lucruri prorocite pentru epoca noastră.

Totuși, deși sunt multe amănunțele care se descoperă treptat, fără îndoială, cartea are și o temă centrală care nu se schimbă, indiferent de epocă. Ne spune, prin urmare, părintele Athanasie:

„Idea centrală a cărții este a Doua Venire a lui Hristos în calitate de Judecător și de Împărat și cu aceasta începe și se sfârșește. Sfârșindu-se, Biserica (*Mireasa*) și *Duhul* (Sfântul Duh) Care rămâne în Biserică, vor zice: „Vino, Doamne Iisuse!”; „Da, vin degrabă”. Aceasta este atmosfera așteptării întru duhul cărții și în cadrul Bisericii. Iar Biserica Îl așteaptă pe Hristos. Îl așteaptă în calitate de Judecător și de Împărat, ca să îndepărteze răul, ca de-acum să nu mai existe diavolul, să nu mai existe păcatul, să nu mai existe stricăciunea, să nu mai existe moartea”. Și într-un alt loc continuă:

„În consecință, ideea centrală a cărții este: Iisus Hristos, în calitate de Judecător și Împărat, și a Doua Lui Venire. Tema ei principală (pe care o vedem că se mișcă în imagini succesive, potrivit unui sistem *heptadic* (din câte șapte elemente), așa cum vom vedea la analiza cărții) este lupta dintre Împărăția lui Dumnezeu și puterile potrivnice lui Dumnezeu și triumful final al Bisericii prin biruința lui Hristos”.

Dar, dacă aceasta este tema centrală a cărții, ne putem întreba: ce presupune acest lucru pentru noi, creștinii?

„Scopul pentru care a fost scrisă cartea *Apocalipsei* este pregătirea celor credincioși în fața strâmtorărilor care-i așteaptă, dar și mângâierea, alinarea credincioșilor, pentru bunul rezultat al luptei”.

Legat de cele spuse mai sus, s-ar putea ca cineva să creadă că prorocia este orientată numai spre descoperirea celor viitoare. Însă, se pare că prorocia nu se limitează doar la acest aspect. Și la acest punct părinte Athanasie vine cu lămuriri extrem de necesare:

„Cu siguranță, *Apocalipsa* este în principal o carte prorocască, una care, fiți foarte atenți!, nu descoperă doar cele viitoare, ci și pe cele prezente. Atunci când prorocia se mișcă în

viitor, ea vine să descopere ceva ce se va întâmpla în viitor și pe care nu-l cunoaște nici o făptură rațională creată. Nu cunoaște viitorul nici omul, nici îngerul, nici diavolul. Viitorul este cunoscut cu adevărat doar de Dumnezeu și de nimeni altcineva, și numai Acela poate să-l descopere. Prin urmare, prorocia este privilegiul numai al Adevăratului Dumnezeu și privilegiul, putem spune, al adevăratei noastre credințe ortodoxe.” Însă, de asemenea, „prorocia se mișcă în prezent, fapt pentru care scapă atenției contemporanilor”.

Și iată cum vede părintele Athanasie că se exprimă prorocia în timpul prezent:

„De multe ori prorocii vin să întărească și să ajute, să îndemne la pocăință și să ridice, să readucă la starea inițială poporul care-i ascultă. Așadar, prorocia nu vine să spună doar ceea ce va fi sau ceea ce a fost, ci și cum trebuie să stea oamenii în fața lui Dumnezeu”.

Din cele menționate aici, dar mai cu seamă din cele spuse pe tot parcursul acestor neprețuite cateheze, putem spune că și părintele Athanasie ni se înfățișează ca un proroc pentru vremurile de astăzi, atât de tulburi și în care se resimte acut nevoia de povățuitori duhovnicești încercați și cu dragoste pentru poporul lui Dumnezeu. Acesta este principalul motiv pentru care am purces la osteneala traducerii acestei tâlcuiri la *Apocalipsă*, formate dintr-un corpus de 103 cateheze.

În încheiere, dorim să mulțumim și pe această cale cuvioșilor părinți de la mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului” și „Sfântul Dimitrie” din Larisa, în special arhimandritului Policarp, actualul egumen al mănăstirii, pentru dragostea lor cu adevărat evanghelică și pentru sprijinul acordat încercării noastre de a oferi publicului cititor din spațiul românesc prima traducere integrală din limba greacă a renumitelor *Cateheze la Apocalipsă* ale vrednicului de pomenire stareț Athanasie Mytilineos.

Traducătorul

CATEHEZA ÎNTÂI

Introducere. **Cartea-capodoperă a netrecătoarei prorocii** **despre Hristos ca Judecător**

Cu ajutorul Sfântului Dumnezeu în Treime închinat, în luna octombrie, în luna în care sunt începute multe munci, începe și pregătirea ogoarelor pentru sămânța noastră. Și, așa cum ies agricultorii noștri pe ogoare pentru pregătire și pentru însămânțarea grâului, așa iese și Cuvântului lui Dumnezeu să semene sămânța Sa în ogorul sufletelor noastre: „Ieșit-a semănătorul să semene cuvântul său”¹.

Cuvântul lui Dumnezeu însă nu iese ca să are; El vine doar să semene; arătura ne revine nouă. Adică dacă vom veni să ascultăm cuvântul lui Dumnezeu, felul cum îl vom asculta și ce consecințe va avea cuvântul lui Dumnezeu în viața noastră, acestea sunt lucruri care ne privesc pe noi.

Totuși, „*semănătorul seminței*” vine neconținut. Este ieșirea Dumnezeului nostru, prin întruparea Sa, care este o ieșire a dragostei spre făpturile Lui, spre oameni, și vine să semene cuvântul Adevărului Său dumnezeiesc. În fața noastră avem o perioadă de un an; vom veni aici ca să ascultăm cuvântul lui Dumnezeu și depinde de noi cum îl vom asculta.

Se cuvine să vă spun că acest cuvânt al lui Dumnezeu uneori cade pe un pământ bătătorit, un pământ necultivabil, al inimii înseși, care o lasă indiferentă. Intră cineva, ascultă, dar nu dă

¹ Luca 8, 5; Matei 13, 4. Vezi și Isaia 55, 10-11; Amos 9, 3; Matei 13, 24; 25, 26. Marcu 4, 3; Luca 8, 11; 19, 21. Ioan 4, 36-39.

nici o importanță cuvântului. Alteori cuvântul lui Dumnezeu cade în inimi superficiale, ușuratice, în acele inimi care se entuziasmează, care simt bucurie înlăuntrul lor pentru cuvântul lui Dumnezeu, dar când vor ieși pe ușă afară, le-au uitat deja pe toate. Altă sămânță cade în inimi care își promet multe și plănuiesc o viață duhovnicească rodnică, însă vin o mie și una de griji ale vieții, iar cuvântul lui Dumnezeu este sufocat și, în cele din urmă, aceste inimi rămân neroditoare.

Să nu se întâmple ca noi să aparținem acestor categorii de oameni, așa cum am ascultat în pericopa evanghelică de astăzi dimineață, în cuprinsul *Parabolei semănătorului*²! Nu, iubii mei, cuvântul lui Dumnezeu trebuie să cadă în inimi care să fie „pământ bun”, acolo unde va aduce roadă și va deveni sfințenie! Însă aceste inimi, inimile noastre, vor trebui să primească cuvântul Lui cu frică de Dumnezeu și cu smerenie, și atunci vor da rod de treizeci de ori mai mult și de șizeci de ori mai mult și de o sută de ori mai mult³.

Anul acesta, harul lui Dumnezeu ne dă ca prilej de însămânțare a cuvântului lui Dumnezeu cartea *Apocalipsei*.

Apocalipsa este ultima carte a Noului Testament, dar și a întregii Sfinte Scripturi. Această carte a *Apocalipsei* constituie concluzia finală și are o mare corespondență cu prima carte a Sfintei Scripturi, care este *Facerea*. Ambele cărți constituie împreună axa *căderii-mântuirii* omului. Cartea *Facerii* menționează istoria căderii omului; cartea *Apocalipsei* menționează istoria restaurării, a mântuirii⁴. Cu adevărat, în cartea *Facerii* este descrisă crearea lumii și a omului. Este frumosul început al lumii văzute, create.

Dar oamenii au căzut; au căzut în păcat la îndemnul vicelan al diavolului. De atunci au intrat păcatul, stricăciunea și moartea. Toate păreau ca și cum ar fi zădărnice, ca și cum ar fi ză-

² Cf. Luca 8, 5-15.

³ Cf. Matei 13, 8; Marcu 4, 8 și 20.

⁴ Cf. *Facerea* 3, 1-24; *Apocalipsa* 7, 10; 12, 10; 19, 1.

dărnicit frumosul plan al lui Dumnezeu, adică acela de a ajunge creația lângă Dumnezeu, de a se uni cu El și de a se îndumnezei.

Însă tot ceea ce creează Dumnezeu, iubiiții mei, nici nu se nimicește, nici nu se zădărnicește, ci se înnoiește⁵. Și pentru înnoirea lumii zidite, văzute, care s-a învechit însă prin păcat, a fost săvârșită iconomia tainei întrupării celei de-a doua Persoane a Sfintei Treimi, Care este Iisus Hristos.

Lumea însă nu L-a primit pe Iisus Hristos și L-a răstignit. Și totuși atunci nu a fost zădărnicit planul mântuirii, pentru că prin cruce a fost biruit diavolul, iar prin Învierea lui Hristos au fost biruite stricăciunea și moartea⁶.

Astfel Biserica, Trupul lui Hristos, merge în cadrul istoriei prin multe neazuri, greutăți și mucenicii de la puterile potrivnice lui Dumnezeu, care neconțin răstignesc Trupul lui Hristos⁷. Însă, în cele din urmă, Biserica va birui, pentru că Hristos a biruit pe diavol, lumea și moartea. Biserica îmbisericește zidirea și o conduce în Împărăția lui Dumnezeu.

Așadar, dacă cartea *Facerii* ne descrie crearea lumii, a omului și căderea acestuia, cartea *Apocalipsei* ne descrie, în chip revelat, parcursul Bisericii, adică al credincioșilor și, în general, al creației în cadrul istoriei, nașterea din nou, re-zidirea și slava veșnică ale omului și ale creației zidite, văzute.

Cartea *Apocalipsei* – vom face o mică introducere în aceasta astăzi, pentru a ne putea orienta în legătură cu ea – cuprinde pe scurt întreaga taină a Iconomiei Dumnezeiești, de la întruparea Fiului și Cuvântului lui Dumnezeu și până la a Doua Lui Venire, Judecata și înfățișarea Împărăției lui Dumnezeu.

Ca să vă dau doar o imagine, vă spun următoarele: Doar într-o singură imagine a *Apocalipsei* se arată taina întrupării. Es-

⁵ Cf. Sf. IPPOLIT AL ROMEI, *Împotriva tuturor ereziilor*, 5. 17. 7: „Iar acesta (diavolul) este dintru început ucigaș de oameni; și lucrarea pe care el o săvârșește este stricăciunea și moartea”.

⁶ Cf. *Isaia* 66, 22; 65, 17; *Apocalipsa* 21, 5; 20, 11. 21, 1-5; *II Petru* 3, 13.

⁷ Cf. *Efesenii* 1, 22-23; 6, 10-19; *Filipeni* 3, 18; *Evrei* 6, 6; *Apocalipsa* 1, 6.

te cea a *Femeii* care ține un *Prunc de parte bărbătească*, *Fiul de parte bărbătească*, copilul ei pe Care L-a născut. Înainte să-L nască – citim aceasta în text – *Fiara* așteaptă momentul când va naște *Femeia* care are în pânțece, astfel încât, îndată ce naște *Pruncul*, să-L răpească și să-L înghită. Însă, îndată ce a fost născut *Pruncul*, a fost răpită *Femeia* în pustie. Iar *Fiara* aleargă în urma ei, scoțând apă din gură ca un râu, ca să-i facă pe *Femeie* și pe *Prunc* să-i ia râul – expresia este a cărții *Apocalipsei* –, adică aruncă apă în urma *Femeii*, ca să producă o inundație și să-L înece pe *Prunc*, dar nu izbutește, pentru că în cele din urmă *Pruncul* este răpit la cer⁸. Iubiții mei, aceasta este întreaga istorie a Întrupării.

Diavolul, așa cum spune un Părinte al Bisericii noastre (Sfântul Ignatie al Antiohiei), căuta fecioarele ca să afle care dintre ele Îl va naște pe Mesia. Dar „a scăpat” atenției stăpânitorului veacului acestuia, adică faptului că S-a născut Fiul lui Dumnezeu dintr-o fată fecioară, și astfel diavolul nu a sesizat acest lucru⁹. Diavolul nici nu este peste tot prezent, nici nu le cunoaște pe toate. Dar el căuta, și vedem acest lucru în chip foarte limpede în cartea *Apocalipsei*, acolo unde aștepta, așa cum este menționat, să Se nască *Pruncul*.

Persoana *Femeii* are două fețe: a Născătoarei de Dumnezeu și a Bisericii. Și în mod cert este Biserica, pentru că Biserica este trupul lui Hristos¹⁰, iar Hristos a luat trupul Său din Preasfânta Fecioară, din Născătoarea de Dumnezeu. Prin urmare, Născătoarea de Dumnezeu și Biserica sunt același lucru cu cele două fețe și avem în acest caz, în același timp, și deosebire, și identitate.

⁸ Cf. *Apocalipsa* 12, 1-17.

⁹ Sfântul IGNATIE AL ANTIOHIEI, *Epistola către Efeseni*, traducere de Pr. D. Fecioru, 1979, *PSB* 1, 1.19.1, p. 163: „Stăpânitorului veacului acestuia i-a scăpat fecioria Mariei, nașterea lui Hristos din ea, asemenea și moartea Domnului. Trei taine răsunătoare, care s-au săvârșit în tăcerea lui Dumnezeu”; Sfântul IOAN DAMASCHIN, *Expunere exactă a credinței ortodoxe*, PG 94, 1160A: „Pentru că vrăjmașul mântuirii noastre pândește fecioarele ...”. Vezi și *Ioan* 12, 31; 14, 30.

¹⁰ Cf. *I Corinteni* 12, 27.

Biserica este prigonită, sunt prigonii ucenicii, este prigonită Maica Domnului, dar *Pruncul* este răpit. Aceasta înseamnă Răstignirea, Învierea și Înălțarea lui Hristos. De-acum diavolul nu mai poate ajunge în cer, nu mai poate să facă nimic. De atunci însă el continuă să urmărească *Femeia* în pustie, adică se întoarce totdeauna împotriva Bisericii¹¹.

Poate vedea cineva în această imagine – care este una dintre foarte multele imagini ale cărții *Apocalipsei* – într-o miniatură taina Dumnezeieștii Iconomii.

Însă cartea *Apocalipsei* se mai referă și la întemeierea și expansiunea Bisericii lui Hristos, a Împărăției lui Dumnezeu pe pământ, la desfășurarea luptei dintre *Femeie* și *Fiară*¹², adică dintre Biserică și puterile potrivnice lui Dumnezeu – vom vedea ce sunt aceste *puteri potrivnice lui Dumnezeu* – și, în final, se referă la *plăgile* care vin asupra *Fiarei* și asupra lumii care apostaziază de la credință. Biserica biruiește, vine Hristos, judecă lumea, diavolul este legat și strălucește Împărăția lui Dumnezeu¹³.

Aceasta este diagrama generală a cărții *Apocalipsei*.

Ideea centrală a cărții este a Doua Venire a lui Hristos, în calitate de Judecător și de Împărat, și cu aceasta începe și se sfârșește. Sfârșindu-se, Biserica (*Mireasa*) și *Duhul* (Sfântul Duh) Care rămâne în Biserică, vor zice: „Vino, Doamne Iisuse!”¹⁴; „da, vin degrabă”. Aceasta este atmosfera așteptării întru duhul cărții și în cadrul Bisericii. Iar Biserica Îl așteaptă pe Hristos. Îl așteaptă în calitate de Judecător și în calitate de Împărat, ca să îndepărteze răul, ca de-acum să nu mai existe diavolul, să nu mai existe păcatul, să nu mai existe stricăciunea, să nu mai existe moartea.

În consecință, ideea centrală a cărții este: Iisus Hristos în calitate de Judecător și Împărat, și a Doua Lui Venire. Tema ei principală (pe care o vedem că se mișcă în imagini succesive, po-

¹¹ Cf. *Ioan* 8, 44; *I Petru* 5, 8; *Apocalipsa* 12, 12.

¹² Cf. *Apocalipsa* 11, 7; 13, 1-2 și 11-12 ș.a.

¹³ Cf. *Apocalipsa* 9, 20; 15, 1; 5; 9 ș.a.

¹⁴ *Apocalipsa* 22, 17 și 20.